

A.R. JØRGENSEN: Spionage mod Danmark. Årsskrift for Frihedsmuseets Venner 1987. 137 s. 50 kr.

I 1980 udgav oberst A.R. Jørgensen bogen »9. april. De spildte muligheds dag«. I denne søgte forfatteren at argumentere for det postulat, at en egentlig militær modstand fra dansk side den 9. april 1940 ville have skabt store og måske katastrofale følger for de invaderende tyske tropper. I forlængelse af dette arbejde har A.R. Jørgensen fået den idé at udarbejde en redegørelse for, hvad tyskerne efterretningsmæssigt vidste om de danske forhold, herunder det militære forsvar i forbindelse med planlægningen og gennemførelsen af Operation Weserübung Süd, besættelsen af Danmark.

Materialet, der udgør grundlaget for en sådan undersøgelse, kan ikke siges at være jomfrueligt. Allerede i forbindelse med den parlamentariske kommissions arbejde i årene umiddelbart efter krigen blev der fra det erobrede tyske arkivmateriale skaffet dokumenter vedrørende gennemførelsen af besættelsen af Danmark. A.R. Jørgensen har påny gennemgået dette materiale, som for hovedpartens vedkommende befinder sig i kopi på Rigsarkivet, med henblik på de tyske efterretningsrapporter. Ca. en trediedel af fremstillingen optages af bilag. Disse gentages i udstrakt grad i selve teksten, hvor de så kommenteres og evt. sammenholdes med de faktiske forhold. Derigennem er A.R. Jørgensen i stand til at påvise utallige fejl og misforståelser i de tyske efterretninger. Det fremlagte materiale bekræfter endnu engang, at den tyske besættelse var dårligt forberedt, og at beslutningen om den kom på et meget sent tidspunkt i foråret 1940. Det viser også, at tyskerne ikke i slutningen af 1930'erne anså Danmark for et potentielt operationsområde, idet et meddelernet i Danmark så at sige ikke eksisterede, og at de agenter, der opererede i Danmark, primært havde til opgave at holde øje med gennemsejlingen af de danske stræder, altså i virkeligheden en observation mod tredje land. Den hollandske historiker L. de Jong påviste allerede i 1953, at den almindelige opfattelse af eksistensen af en omfattende tysk femte kolonne-virksomhed før krigen stort set var en myte. Det materiale, som A.R. Jørgensen fremlægger, bekræfter denne antagelse, hvad angår Danmark.

Der synes at have været en klar tendens i fejlene i det tyske efterretningsmateriale, nemlig at det satte mandskabstallene højere end de faktisk var. Denne tendens giver planlægningen af Weserübung et vist perspektiv, som A.R. Jørgensen desværre ikke undersøger. Hvilke dispositioner blev der taget på grundlag af forkerte oplysninger, og fik de nogen betydning for selve gennemførelsen af operationen? Hvis tyskerne har troet, at der flere steder var et større dansk mandskab end der i virkeligheden var, må man altså have disponeret efter disse oplysninger, og et naturligt spørgsmål vil da være, ikke mindst i forbindelse med A.R. Jørgensens tidligere udsendte bog, hvilken virkning det overhovedet ville have haft, hvis danskerne havde sat sig hårdnakket til modværge! En af A.R. Jørgensens konstateringer er, at den tyske efterretnings tjeneste var dårlig, og også dårligere end den allierede. Forklaringen er efter hans mening dels eksistensen af flere indbyrdes rivaliserende efterretningstjenester i Tyskland, dels at efterretningstjenesten ikke blev prioriteret særlig højt, idet man mere troede på den offensive overraskelse, der energisk gennemført ophævede den fordel, der kunne ligge i nøje at kende fjendens styrke og svagheder. Det er der nok noget om. Men når A.R. Jørgensen konstaterer (s. 86), at kampen den 9. april 1940 »ville have forløbet ganske på samme måde, selv om tyskerne ikke havde fået en eneste

oplysning fra danske agenter« er der tale om et postulat, som kun kan sandsynliggøres, såfremt man samtidigt kan redegøre for hvilken indvirkning på de tyske dispositioner, som det indhentede efterretningsmateriale rent faktisk har haft.

Den form, som A.R. Jørgensen har valgt at fremlægge dette i og for sig interessante materiale på, har givet bogen et kompilatorisk præg, som gør den mindre overskuelig. Det kan undre, at den er ganske uden noteapparat.

Hans Chr. Bjerg

CHARLES CRUICKSHANK: *SOE in Scandinavia*. Oxford University Press, 1986. 292 s. 15 £.

Den officielle britiske historie om den hemmelige sabotageorganisation, Special Operations Executive's virke i Skandinavien under 2. verdenskrig har været ventet med spænding siden dens forfatter for nogle år siden førte sig frem på en medierejse til de nordiske hovedstæder. For dr. Cruickshank har tidligere forsket i verdenskrigens historie, med bøger om SOE i Det fjerne Østen og om den tyske besættelse af Kanaløerne, og han er den første historiker, der har fået adgang til SOE's arkiver for Skandinavien. Men resultatet er blevet en skuffelse. Cruickshank mestrer ingen af de nordiske sprog og har kun overfladisk kendskab til modstandsbevægelserne i Norge og Danmark – de to lande der står i fokus for fremstillingen. Bogens norske del er blevet stærkt kritiseret af K.O. Grimnes i *Norsk Historisk Tidsskrift* 1986 s. 101 ff, og det står ikke bedre til med den danske side – til trods for at Cruickshank her har kunnet støtte sig til oversættelsen af Jørgen Hæstrups grundlæggende arbejde om den danske modstandsorganisation, »Secret Alliance« I–III (1976–77). Der er masser af sjuks og misforståelser (se f.eks. s. 14, 57, 136, 146, 158, 229, 232), de citerede eller refererede kilder mangler altid datering og proveniens, og noteapparatet med en halv snes henvisninger til trykt litteratur er nærmest med af kosmetiske grunde. Cruickshanks interesse er operationerne i marken – og han sælger gerne sin gamle mor for en god historie. Han har således ingen ambitioner om at sætte SOE's arbejde ind i en større strategisk sammenhæng, og synes forbløffende nok ukendt med den vigtige undersøgelse af David Stafford: *Britain and European Resistance 1940–1945* (1980), der netop behandler dette tema.

Men naturligvis dykker man ikke ned i et centralt og friskt arkiv uden at gøre opdagelser, og indtil SOE's samlinger åbnes for forskerne generelt – og det sker formentlig ikke med det første – vil *SOE in Scandinavia* være primær for en række oplysninger om beslutningsprocesserne ude og hjemme. Således understreger materialet SOE's nær desperate situation i 1941/42 overfor kravet om at kunne fremvise resultater i Danmark, hvad der igen forklarer det store dilettanteri og det faktum, at man øjeblikkelig skrottede sit eget projekt for opstillingen af en »secret army« til fordel for efterretnings-officerernes tilbud om det samme i P-planen. Baker Street blev dermed en uforbeholden støtte til E-officerernes status-quo-linje, og inkonsekvenserne i den britiske politik igennem 1942 skyldtes ikke SOE, men generalstaben, der ville have sabotage for at fastholde så mange